

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
17/2013 vp**

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, rikosrekisterilain muuttamisesta sekä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2013 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, rikosrekisterilain muuttamisesta sekä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta (HE 149/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntösihteeri Mirja Salonen, oikeusministeriö

- ylitarkastaja Sami Teräväinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Paula Hurttia, sosiaali- ja terveysministeriö
- toimialajohtaja Marjatta Syväterä, Oikeusrekisterikeskus
- ylitarkastaja Mia Murtomäki, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- järjestölakimies Maarit Päivike, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
- johtaja Panu Laturi, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Valo, Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä ja muutettavaksi uudistuksen toteuttamiseksi tarpeelliset rikosrekisteriä ja EU-rikosrekisteriä koskevat säännökset. Esityksellä pannaan osaltaan täytäntöön lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta annetun direktiivin velvoitteet.

Esityksen tavoitteena on vähentää lasten riskiä joutua vapaaehtoistoiminnassa seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi, väkivallan kohteiksi tai houkuteluuksi huumausaineiden käyttöön vaikeuttamatta kuitenkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämistä. Tavoitteeseen pyritään vaikuttamalla vapaaehtoisten toimintaa järjestävien organisaatioiden toimintakulttuuriin sekä estämällä rikokseen syyllistyneiden työskentely lasten kanssa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Ennalta ehkäisevä toiminta

Valiokunta kannattaa esityksessä ehdotettua vapaaehtoistojen säädettyä velvollisuutta luoda toimintaansa koskevia ohjeita ja menettelytapoja lapsen henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaamiseksi. Vapaaehtoistoiminta tulee järjestää siten, että mahdollisuuksia väärinkäyttöön ei synny ja että vapaaehtoisen rikostaustan selvittämiseen on toiminnan turvallisuuden vuoksi mahdollisimman vähän tarvetta. Hyväksikäytön riskiä voi vähentää muun muassa ohjeistamalla toiminta siten, että lapsi ei missään vapaaehtoistoiminnan vaiheessa ole yksin aikuisen kanssa, vaan toiminta tapahtuu ryhmässä.

Vapaaehtoistoiminnan kenttä on hyvin epäyhentäinen. Järjestettävän toiminnan laatu ja laajuus sekä toiminnassa mukana olevien vapaaeh-

toisten määrä vaihtelevat huomattavasti eri järjestöissä eri puolilla maata. Valiokunta huomauttaa, että varsinkin pienille järjestöille laissa edellytettyjen suunnitelmien ja toimintaohjelmien laatiminen saattaa tulla kohtuuttoman raskaaksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että toimintatapoja ja toimintaa varten luodaan lasten kanssa toimivien järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa yleiset kaikkien vapaaehtoistoimijoiden käytettävissä olevat selkeät ohjeet.

Rikostaustan selvittäminen

Rikostaustan selvittäminen tapahtuu vapaaehtoistoimintaan osallistuvan henkilön rikosrekisteriotteen pyytämällä. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjällä on oikeus, mutta ei velvollisuutta selvittää rikostausta, mikäli se katsoo, että muut lasten turvallisen toimintaympäristön luomiseksi toteutetut ennalta ehkäisevät toimet eivät ole riittäviä.

Valiokunta ei pidä lapsen suojaamisen kannalta riittävänä, että rikosrekisteriotteen hankkiminen jää kaikissa tilanteissa pelkästään vapaaehtoistehävän järjestäjän harkintaan, ja esittää, että lakivaliokunta vielä harkitsee, tulisiko rikosrekisteriotteen pyytäminen säätää pakolliseksi erikseen niin määritellyissä tilanteissa. Rikostaustan selvittämisen tulisi olla pakollista silloin, kun lapsen oleskelu aikuisen seurassa on toiminnan luonteen vuoksi erityisen tiivistä ja pitkäkestoista. Kunnan järjestämässä tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnassa lapsi viettää vapaaehtoisen kanssa pitkiä aikoja viikonloppuisin ja loma-aikoina. Esimerkiksi tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että lapsen turvallisuus varmistetaan muiden ennalta ehkäisevien toimenpiteiden lisäksi myös selvittämällä vapaaehtoisen rikostausta.

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjä saa vapaaehtoisen suostumuksella henkilöä koskevan rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta. Ote lähetetään suoraan sitä pyytäneelle vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle. Menettelyyn on esityksen mukaan päädytty muun muassa siksi, että otteiden hankinnan keskittäminen vapaaehtoisto-

minnan järjestäjälle helpottaa Oikeusrekisterikeskuksen työtaakkaa.

Valiokunta huomauttaa, että niissä tapauksissa, joissa henkilö toimii samanaikaisesti useassa eri järjestössä, menettely saattaa johtaa myös päällekkäiseen työhön, kun samaa henkilöä koskeva ote toimitetaan erikseen eri järjestöihin. Samaan aikaan henkilö saattaa pyytää myös itse itsensä koskevan otteen lasten kanssa työskentelyä varten. Valiokunta ei pidä sääntelyä tältä osin tarkoituksenmukaisena ja katsoo, että selkeyden vuoksi ote tulisi lähettää henkilölle itselleen, jolloin henkilö voisi tarvittaessa käyttää samaa hallussaan olevaa rekisteriotetta kaikissa niissä järjestöissä ja työpaikoissa, joissa sen esittämistä edellytetään.

Valiokunta katsoo, että otteen lähettäminen suoraan henkilölle itselleen turvaisi esitettyä paremmin myös vapaaehtoisen henkilötietojen suojaa. Vapaaehtoisjärjestöjen kirjo on laaja, ja niiden toiminnassa ja niissä toimivien henkilöiden määrässä on suurta vaihtelua. Valiokunta pitää mahdollisena, että tiedottamisesta ja kouluttamisesta huolimatta otteen saavassa järjestössä ei aina ole tarvittavaa osaamista käsitellä arkaluonteista tietoa sisältävää rikosrekisteriotetta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että vapaaehtoista koskevalla rikosrekisteriotteella olisi kelpoisuus aika samoin kuin lasten kanssa työskenteleviä koskevilla otteilla. Vapaaehtoisen rikostausta tulisi voida selvittää myös tehtävän aloittamisen jälkeen tietyin väliajoin otteen esittämisestä.

Rikosrekisteriote on maksullinen. Oikeusrekisterikeskus on arvioinut, että järjestöt tulevat pyytämään rikosrekisteriotteen noin 20 000—40 000 vapaaehtoisesta vuosittain. Oikeusrekisterikeskukselle toiminta aiheuttaa arviolta 2—5 henkilön lisäresurssitarpeen. Kulut on tarkoitus kattaa otteista järjestöiltä perittävillä maksuilla.

Järjestöt tekevät yhteiskunnallisesti arvokasta työtä lasten hyväksi rahoittamalla toimintansa avustuksilla, jäsenmaksuilla ja palveluistaan saamallaan vastikkeilla. Toiminnalla ei tavoitella voittoa, vaan saadut varat käytetään järjestön tarkoituksen edistämiseen.

Valiokunta katsoo, että otteen maksullisuutta tulisi vielä harkita.

Lainsäädännön kehittäminen

Valiokunta pitää tärkeänä, että lain vaikutuksia ja toimivuutta seurataan. Valiokunta katsoo, että seurannan yhteydessä tulee selvittää mahdollisuudet yhdistää nyt ehdotettava vapaaehtoisia koskeva rikostaustan selvittämisen menettelyä koskeva sääntely aiempaan, työ- ja virkasuhteisia koskevaan lainsäädäntöön.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

TyVL 17/2013 vp — HE 149/2013 vp

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tarja Filatov /sd	Kristiina Salonen /sd
jäs.	Anna Kontula /vas	Arto Satonen /kok
	Jari Lindström /ps	Katja Taimela /sd
	Eeva-Maria Maijala /kesk	Jani Toivola /vihr
	Lea Mäkipää /ps	Maria Tolppanen /ps
	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd	vjäs. Anu Vehviläinen /kesk.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen ja
apulaispääsihteeri Jarmo Vuorinen.